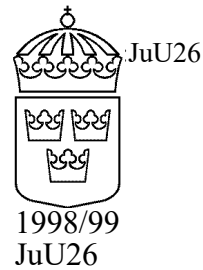

Justitieutskottets betänkande

1998/99:JuU26

Processrättsliga frågor

Sammanfattning

I detta ärende behandlar utskottet ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden år 1998 och som tar upp processrättsliga frågor. Motionerna rör bl.a. domarnas bisysslor, specialdomstolarna, hemlig teknisk avlyssning (buggning) och bemötandet av vittnen och målsägande i domstol.

Utskottet avstyrker samtliga motioner.

Till betänkandet har fogats 11 reservationer och ett särskilt yttrande.

Motionerna

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1998

1998/99:K231 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) vari yrkas

4. att riksdagen avskaffar BBS-lagen.

1998/99:K282 av Sten Tolgfors (m) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kravet på ansvarig utgivare för BBS:er.

1998/99:Ju222 av Lars U Granberg och Lennart Klockare (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av en översyn på de områden motionen berör.

1998/99:Ju402 av Yvonne Ångström (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen m.m. bör ses över i syfte att möjliggöra ökad ersättning för vittnen i domstol.

1998/99:Ju403 av Chatrine Pålsson (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att säkerställa rättsväsendets behov av psykologisk expertis samt att därvid erforderligt stöd ges det skisserade projektet.

1998/99:Ju404 av Johan Pehrson (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildning av personal vid domstolar för förbättrandet av bemötande gentemot vittnen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre information till vittnen i samband med kallelsen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgång till separata väntrum för vittnen och målsägande i domstolen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av vittnesstöd,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beslut om ersättning till vittnen och om ersättningens storlek.

1998/99:Ju408 av Alice Åström m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om lämpligheten av domares olika bisysslor,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag på regler för att alla domare utan uppmaning skall redovisa alla bisysslor till Domstolsverket.

1998/99:Ju412 av Stig Rindborg m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Marknadsdomstolen och partssammansatta domstolar,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om hur special- och partsammansatta domstolar kan avvecklas och deras mål och ärenden inordnas i det allmänna domstolväsendet.

1998/99:Ju508 av Alice Åström m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring enligt vad i motionen anförts om rätten att underrätta anhörig eller annan vid frihetsberövanden,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring enligt vad i motionen anförts om rätten att kontakta advokat vid frihetsberövanden,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring enligt vad i motionen anförts om rätten till läkare vid frihetsberövanden.

1998/99:Ju801 av Maud Ekendahl (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utöka häktningsberedskapen till att omfatta veckans alla dagar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att häktningsförhandlingarna förläggs till häktesorten.

1998/99:Ju802 av Jerry Martinger (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hemlig teknisk avlyssning som en arbetsmetod i det brottsbekämpande arbetet.

1998/99:Ju803 av Jerry Martinger (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om användande av kräkmedel som en metod för att komma till rätta med gatulangningen av narkotika.

1998/99:Ju804 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att se över forumreglerna i tvistemål i enlighet med vad i motionen anförts.

1998/99:Ju805 av Carina Hägg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en kamera som av arbetsgivaren riktas för övervakning mot en anställd även på enskilt område

också skall omfattas av tillståndskravet i lagen om allmän kameraövervakning.

1998/99:Ju806 av Carina Hägg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av den nuvarande lagstiftningen, tillika tillämpningen, som reglerar beslutsfattares ovidkommande hänsyn i sin tjänsteutövning, s.k. jäv.

1998/99:Ju807 av Carina Hägg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av bikten som fredad zon för avlyssning med teknisk utrustning.

1998/99:Ju811 av Agne Hansson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan lagändring att säkerheten ökas vid distribution av handlingar av särskild vikt eller där innehållet kan vara till skada för enskild person om uppgifterna kommer i orätta händer.

1998/99:Ju903 av Gun Hellsvik m.fl. (m) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om möjligheten att använda kräkmedel i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om möjlighet att använda hemlig teknisk avlyssning i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:Ju904 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

14. att riksdagen begär förslag som möjliggör användning av kräkmedel i enlighet med vad som anförts i motionen,

16. att riksdagen begär förslag som möjliggör för polisen att använda hemlig teknisk avlyssning vid spaning om grov narkotikabrottslighet och brott mot rikets säkerhet i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:Ju905 av Margareta Viklund (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att barn som rättsoffer måste ges ökat stöd,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om barns vittnesmål i rättsliga sammanhang.

1998/99:Ju907 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om läkarundersökningar vid häktning,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att påbörja behandlingsinsatser redan under häktningstiden.

1998/99:Ju910 av Alf Svensson m.fl. (kd) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av domstolarnas lokaler.

1998/99:Ju916 av Gun Hellsvik m.fl. (m) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förbättringar av vittnens och målsägandens situation i domstol i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:Ju918 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medborgarvittnen.

1998/99:Sf608 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skydd för vittnen.

1998/99:T809 av Johnny Gylling och Amanda Grönlund (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ansvariga utgivare för elektroniska anslagstavlor och Internet-tjänster.

1998/99:T818 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

8. att riksdagen beslutar om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motioner med anknytning till processrättsliga frågor. Motionerna har väckts under den allmänna motions-tiden år 1998.

Domares bisysslor

En utredning om lämpligheten av domares bisysslor efterfrågas i motion Ju408 (v). I motionen begärs vidare regler av innebörd att alla domare utan uppmaning skall redovisa bisysslor till Domstolsverket. I motion Ju806 (s) begärs en utredning av reglerna om jäv.

Av 1 kap. 9 § regeringsformen (RF) framgår att bl.a. domstolarna i sin verksamhet skall beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet. I princip gäller samma regler beträffande bisysslor för domare som för andra statligt anställda. Enligt 7 § lagen (1994:260) om offentlig anställning (LOA) gäller att en arbetstagare inte får ha någon anställning eller något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan rubba förtroendet för hans eller någon annan arbetstagares opartiskhet i arbetet eller som kan skada myndighetens anseende. I ett antal särskilda lagbestämmelser förbjuds domare att inneha vissa uppdrag, t.ex. som konkursförvaltare. För justitieråd och regeringsråd gäller dessutom enligt 3 kap. 4 § rättegångsbalken (RB) respektive 3 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar att de inte får inneha eller utöva något annat ämbete. I sammanhanget kan också erinras om bestämmelserna i 4 kap. RB om jäv mot domare, vilka också gäller för förvaltningsdomstolarnas del, se 41 § förvaltningsprocesslagen (1971:291). Enligt 4 kap. 13 § 10 RB gäller sålunda att en domare, även om han inte är jävig enligt någon av de i paragrafen särskilt uppräknade jävsgrunderna, kan vara jävig därför att det föreligger någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för hans opartiskhet i målet.

Enligt 11 § anställningsförordningen (1994:373) skall en myndighet informera sina arbetstagare om vilka bisysslor som enligt myndighetens bedömning inte är förenliga med 7 § LOA. Av 12 § samma förordning framgår att

myndigheten på begäran av arbetstagaren skall lämna skriftligt besked om en viss bisyssla är förenlig med bestämmelserna i LOA.

Med stöd av 37 § i den då gällande anställningsförordningen (1965:601) har Domstolsverket år 1983 lämnat information om förtroendeskadliga bisysslor (DVFS 1983:9, B 43). I informationen uttalas att i första hand sådana bisysslor är otillåtna som innebär att en tjänsteman måste anmäla jäv i sin huvudtjänst. Vidare framhålls att vikten av att rättskipningen omfattas av allmänt förtroende ställer stränga krav på en domares personliga integritet och frihet från obehöriga hänsyn. Risker för förtroendeskada medför att domare måste iaktta stor urskillning när det gäller bisysslor. Samtidigt framhålls att allmänna intressen kan tala för att en domare åtar sig viss syssla som kräver särskild erfarenhet eller specialkunskaper. En bisyssla av mera kvalificerat slag kan ge domaren värdefull inblick i olika sidor av samhällslivet och skänka honom vidgad erfarenhet som kan komma hans arbete som domare till godo.

Domstolsverket behandlar i informationen närmare vissa slag av bisysslor. När det gäller uppdrag som skiljeman anser verket att det sällan torde föreligga några betänkligheter mot att en domare åtar sig uppdrag som ordförande i en skiljenämnd. Stor försiktighet bör dock iakttas i fråga om att motta uppdrag av enskild part att ingå i skiljenämnd.

Utskottet har erfarit att det inom Domstolsverket pågår ett arbete med att ta fram ett nytt informationsmaterial om bisysslor.

Besked om huruvida en bisyssla är förenlig med LOA lämnas av regeringen såvitt avser justitieråd och regeringsråd samt presidenter i hovrätt och kammarrätt. I fråga om andra ordinarie domare lämnas besked av Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet (TFN).

I de instruktioner som gäller för domstolarna erinras sedan den 2 november 1998 om att skyldighet att anmäla bisysslor följer av kollektivavtal. Ordförandena i Högsta domstolen och Regeringsrätten samt presidenterna i hovrätterna och kammarrätterna skall anmäla sina bisysslor till regeringen. Lagmännen i tingsrätterna och länsrätterna skall fullgöra sin anmälningsskyldighet till Domstolsverket. Övriga domare skall anmäla sina bisysslor till respektive domstol.

Frågan om domares bisysslor övervägdes av 1993 års domarutredning. I sitt betänkande Domaren i Sverige inför framtiden (SOU 1994:99 del A s. 271 f) uttalade utredningen bl.a. att något generellt förbud för domare att inneha bisysslor inte borde införas. Inte heller borde någon större förändring ske av den gällande gränsdragningen mellan vad som var en tillåten eller otillåten bisyssla. Utredningen ville dock väcka frågan om inte spörsmålet om vad som är en otillåten bisyssla för en domare borde regleras i lag i större utsträckning än i dag. Vad särskilt gällde justitieråds och regeringsråds uppdrag som skiljeman ansåg utredningen att det fanns skäl som talade mot att de högsta domarna innehade skiljeuppdrag; den frågan borde utredas vidare.

Vid 1990/91 års riksmöte uttalade justitieministern att hon ansåg det värdefullt att de högsta domarna kunde åta sig t.ex. skiljemannauppdrag. Enligt hennes uppfattning var rådande begränsningar i domarnas rätt att inneha bisysslor tillräckliga för att garantera såväl domstolens och justitierådets opartiskhet som kravet på att intrång inte får ske i den ordinarie verksamhet-

en. Hon framhöll också att domare – inte minst ledamöterna i Högsta domstolen – på grund av sin utbildning och yrkeserfarenhet fick anses ha särskilda förutsättningar för att själva avgöra om en bisyssla var förtroendeskadlig eller olämplig av annan anledning. Hon tog avstånd från tanken på att införa ett totalt förbud mot bisysslor.

Utskottet instämde i justitieministerns uppfattning (bet. 1990/91:JuU16 s. 8 f).

Utskottet behandlade på nytt motionsyrkanden rörande bisysslor under våren 1998 (bet. 1997/98:JuU24 s. 5 f). Utskottet ansåg att det beredningsarbete och den översyn av reglerna om bisysslor som då pågick inom Regeringskansliet inte borde föregripas och avstyrkte de då aktuella motionerna.

I september 1998 beslutade regeringen att en särskild utredare skall tillkallas med uppgift att genomföra en bred översyn av bisyssleregleringen inom den offentliga sektorn (dir. 1998:79). Utredaren skall särskilt analysera regleringen av de förtroendeskadliga bisysslorna och kontrollen av hur regleringen följs. När det gäller regleringen för domare anges i direktiven att utredaren särskilt skall gå igenom bisysslebestämmelserna och undersöka om den nuvarande regleringen är tillräcklig. Det står utredaren fritt att föreslå de ändringar som kan anses vara nödvändiga utöver de förändringar i allmänhet som kan komma att föreslås. Vidare anges att 1993 års domarutredning är en god utgångspunkt för regleringen. Uppdraget skall vara slutfört före utgången av år 1999.

Utskottet konstaterar att motionsönskemålet om en utredning avseende domares bisysslor är tillgodosett genom det utredningsarbete som regeringen beslutade om förra året. Vad sedan gäller frågan om en reglering av anmälningsskyldigheten noterar utskottet att instruktionerna för domstolarna nyligen ändrats. Det nyss nämnda utredningsarbetet får visa om det behövs ytterligare förändringar, och utskottet ser inget skäl att föregripa resultatet av utredningens arbete. Motion Ju408 i här aktuella delar avstyrks.

När det gäller motion Ju806 anser utskottet att gällande regler om jäv har en ändamålsenlig utformning. Något utredningsbehov föreligger alltså inte, och utskottet avstyrker motionen.

Specialdomstolar

I motion Ju412 (m) yrkas att special- och partssammansatta domstolar skall avvecklas och att deras uppgifter skall övertas av de allmänna domstolarna.

De helt fristående specialdomstolar som finns i dag är Patentbesvärsrätten, Marknadsdomstolen och Arbetsdomstolen. De tre domstolarna är belägna i Stockholm och deras domkretsar omfattar hela riket. Såväl Arbetsdomstolen som Marknadsdomstolen är i vissa typer av mål den enda instansen. Deras avgöranden kan emellertid komma under Högsta domstolens eller Regeringsrättens prövning vid frågor om resning och återställande av försutten tid.

I Arbetsdomstolen utövas beslutanderätten av lagfarna ledamöter tillsammans med s.k. intresseledamöter.

Under början av 1990-talet avvecklades flera specialdomstolar, nämligen försäkringsrätterna, Försäkringsöverdomstolen och Bostadsdomstolen, och utskottet har tidigare intagit en restriktiv hållning till specialdomstolar. Våren

1994 uttalade sålunda utskottets dåvarande majoritet att specialdomstolar i möjligaste mån borde avskaffas (bet. 1993/94:JuU31 s. 9). I en reservation anförde dock den socialdemokratiska minoriteten att varje specialdomstols fortsatta verksamhet borde bedömas efter dess egna meriter och inte utifrån principiella ståndpunkter.

Våren 1998 behandlade utskottet en motion liknande den nu aktuella (bet. 1997/98:JuU24 s. 12 f). Utskottet ansåg då att det fanns anledning att se mera nyanserat på frågan om specialdomstolar. Dessa fick nämligen anses besitta en särskild kompetens som leder till att målen behandlas skickligt, snabbt och ekonomiskt effektivt. De återstående specialdomstolarnas fortsatta verksamhet borde bedömas efter sina egna meriter och inte endast utifrån principiella ståndpunkter.

Vad gällde Patentbesvärsträtten ansåg utskottet att det då pågående beredningsarbetet borde avvaktas. Några skäl att förorda ett avskaffande av Marknadsdomstolen eller Arbetsdomstolen kunde utskottet inte finna. Utskottet avstyrkte den då aktuella motionen.

I detta sammanhang bör nämnas att riksdagen nyligen har beslutat om ändringar i instansordningen i marknadsföringsmål (prop. 1997/98:188, LU6). Från och med den 1 april i år gäller att mål om förbud och åläggande i princip skall handläggas av Marknadsdomstolen som första och enda instans. Syftet med ändringen är att göra det möjligt att snabbt kunna få ett slutligt avgörande i frågan om en viss marknadsföringsåtgärd strider mot de marknadsrättsliga bestämmelserna.

I budgetpropositionen för år 1999 (prop. 1998/99:1 utg.omr. 24) har regeringen gjort bedömningen att Marknadsdomstolens verksamhet bedrivs i enlighet med fastslagna riktlinjer, och att domstolen har utfört de uppdrag och bedrivit de aktiviteter som följer av verksamhetsmålen.

Regeringen har nyligen beslutat att en särskild utredare skall tillkallas för att se över ordningen för prövning av mål som handläggs vid Patentbesvärsträtten samt av patentmål vid Stockholms tingsrätt (dir. 1999:28). Utredaren skall ta ställning till om Patentbesvärsträttens verksamhet helt eller delvis kan överföras till Stockholms tingsrätt. Det står dock utredaren fritt att föreslå andra organisationslösningar.

Utskottet finner inte skäl att nu göra någon annan bedömning i fråga om specialdomstolarnas framtid än den utskottet gav uttryck för förra våren. Specialdomstolarna får alltså även i framtiden bedömas på sina egna meriter. I denna del kan särskilt erinras om den bedömning regeringen gjort i budgetpropositionen i fråga om Marknadsdomstolen. Utskottet avstyrker motion Ju412 i här aktuella delar.

Straffprocessuella tvångsmedel

Kroppsbesiktning

Flera motioner tar upp frågan om kroppsbesiktning vid misstanke om narkotikabrott. I motionerna Ju803, Ju903 och Ju904 (samtliga m) yrkas sålunda att polisen, under medverkan av sjukhuspersonal, bör kunna ge en misstänkt

kräkmedel i syfte att säkra bevisning om narkotikabrott i sådana fall där den misstänkte svält narkotikan.

Regler om undersökning av människokroppen vid brottsmisstanke finns i 28 kap. 12 § RB. Av paragrafen, jämförd med 28 kap. 11 § RB, framgår att på den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa får kroppsbesiktning göras för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning av brottet. Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen samt undersökning av sådana prov. En undersökning får inte utföras så att den undersökte riskerar framtida ohälsa eller skada.

Av 28 kap. 13 § RB följer att förordnande om kroppsbesiktning meddelas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Är fara i dröjsmål, får beslutet fattas av polisman. Annan mera ingående undersökning än blodprov får endast utföras av läkare. Vid kroppsbesiktning, liksom vid användning av övriga straffprocessuella tvångsmedel, råder den s.k. proportionalitetsprincipen. Sådan besiktning får sålunda beslutas endast om skälen för den uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden medför för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (28 kap. 13 § första stycket RB jämförd med 28 kap. 3 a § samma balk).

Rättegångsbalkens bestämmelser om kroppsbesiktning erhöll – med visst undantag som här saknar intresse – sin nuvarande utformning genom lagstiftning år 1993 (prop. 1993/94:24, JuU7, rskr. 67). I den promemoria (Ds 1991:56) Ändrade regler om kroppsvisitation och kroppsbesiktning, m.m., som låg till grund för propositionen, föreslogs att den misstänkte skulle kunna medicineras mot sin vilja om förfarandet påtagligt skulle underlätta möjligheterna att utföra en kroppsbesiktning. I propositionen anfördes bl.a. att det är ett mycket allvarligt ingrepp i den kroppsliga integriteten att utsätta någon för tvångsmedicinering och att mycket starka skäl därför krävdes för att införa en sådan möjlighet i RB. Enligt departementschefen måste vid en sådan bedömning brottsbekämpande effektivitetshänsyn träda tillbaka. Något förslag om tvångsmedicinering lades därför inte fram i propositionen (prop. s. 48).

Under utskottets behandling av propositionen hade utskottet att ta ställning till en motion, i vilken föreslogs att begreppet kroppsbesiktning skulle omfatta även åtgärder i form av medicinering med kräkmedel samt magpumpning. Utskottet förklarade sig inte ha någon annan uppfattning i denna fråga än vad departementschefen uttalat i propositionen och avstyrkte bifall till motionen (bet. 1993/94:JuU7 s. 7).

I betänkande 1996/97:JuU8 vidhöll utskottet denna uppfattning (bet. s. 4).

Frågan om tvångsmedicinering har även behandlats av Polisrättsutredningen i dess slutbetänkande Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47). Utredningen fann med hänsyn till vad departementschefen anförde i proposition 1993/94:24 inte anledning att närmare beröra frågan om tvångsmedicinering i syfte att genomföra en kroppsbesiktning. Inte heller borde det införas några bestämmelser som skulle göra det möjligt att med stöd av den misstänktes samtycke ge honom medicin för att möjliggöra en kroppsbesiktning. Skillnaden för den misstänkte mellan att bli erbju-

den av polisen att ta t.ex. kräkmedel och att tvingas att ta medlet var nämligen, enligt utredningens uppfattning, mycket liten (SOU 1995:47 s. 337 f).

Polisrättsutredningens slutbetänkande bereds alljämt i Justitiedepartementet.

När utskottet senast (bet. 1997/98:JuU24 s. 14 f) behandlade liknande yrkanden fann utskottet inte skäl att frågå den uppfattning utskottet intagit i tidigare betänkanden och avstyrkte motionsyrkandena.

Våren 1998 beslutade regeringen att tillkalla en narkotikakommission (dir. 1998:18). Uppdraget omfattar bl.a. rättsväsendets och tullens arbete med narkotikabekämpningen. Kommissionen skall särskilt analysera behovet av förändringar av rättsväsendets arbetsmetoder samt av straffrättslig och straffprocessuell lagstiftning samt lägga fram förslag till förändringar. Vidare anges att kommissionen skall kartlägga och utvärdera de insatser och det samarbete som redan förekommer inom rättsväsendet. Kommissionen skall vidare göra en bedömning av det befintliga regelverkets konsekvenser och effektivitet för bl.a. rättsväsendets arbetsmetoder, resultat och resursutnyttjande. Kommissionen skall redovisa sitt uppdrag före utgången av år 2000.

Enligt vad utskottet erfarit kommer Narkotikakommissionen att behandla frågan om användning av kräkmedel i kampen mot narkotikan.

Utskottet finner – i avvaktan på resultatet av Narkotikakommissionens arbete – ingen anledning att ändra uppfattning i frågan om huruvida kräkmedel bör få användas som ett straffprocessuellt tvångsmedel. Motionerna Ju803, Ju903 och Ju904 i här aktuella delar avstyrks.

Hemlig teknisk avlyssning (buggning)

I ett flertal motioner behandlas frågan om att tillåta hemlig teknisk avlyssning (buggning). I motion Ju802 (m) förespråkas att buggning skall få användas under samma förutsättningar som i dag gäller för hemlig teleavlyssning. I motionerna Ju903 och Ju904 (båda m) förordas att buggning tillåts vid spaning avseende grov narkotikabrottslighet och brott mot rikets säkerhet samtidigt som motionärerna hävdar att vissa undantag bör göras, bl.a. vid bikt. Även motionären bakom Ju807 (s) är inne på att det krävs undantag för bikt.

I september 1996 beslöt regeringen att tillkalla en särskild utredare som skulle utreda ett antal frågor om kriminalpolisiära arbetsmetoder inom ramen för straffprocessuella tvångsmedel. Utredningen, som antog namnet Buggningsutredningen, överlämnade i april 1998 betänkandet Om buggning och andra hemliga tvångsmedel (SOU 1998:46) till regeringen. I betänkandet föreslås bl.a. att det införs möjligheter till buggning som ett straffprocessuellt tvångsmedel vid förundersökning. Enligt utredningens förslag skall buggning få användas vid förundersökning angående brott som har ett minimistraff på fyra års fängelse, grovt narkotikabrott och grov varusmuggling avseende narkotika samt vid försök, förberedelse eller stämpling (dvs. fall som i princip innebär överenskommelse att begå ett brott eller uppmaning till någon att begå brott) till nu nämnda brott. Med ett krav på fyra års straffminimum kommer buggning att kunna användas endast vid de allra mest allvarliga brotten, bl.a. mord, dråp, människorov, grovt rån, grov mordbrand och grovt

spioneri. Enligt förslaget skall buggning bara få användas om någon är skäligen misstänkt för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen samt om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse. Åtgärden får vidare endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Ett beslut om buggning får inte avse samtal mellan den misstänkte och hans försvarare. En fråga om buggning skall prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Buggningsutredningens betänkande har remissbehandlats och bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsönskemål liknande de nu aktuella. Senast skedde det våren 1998 (bet. 1997/98:JuU12 s. 4 f). Utskottet avstyrkte de då aktuella yrkandena med hänvisning till tidigare uttalanden, som går ut på att det då pågående utredningsarbetet borde avvaktas. Utskottet utgick emellertid från att regeringen skulle återkomma till riksdagen med sina överväganden så snart som möjligt efter det att utredaren redovisat sitt arbete.

Här kan även nämnas att justitieministern den 21 januari i år i riksdagen besvarat en fråga om huruvida regeringen har för avsikt att föreslå möjligheter till buggning (snabbprotokoll 1998/99:43 s. 49). Hon sade då att det var för tidigt att besvara frågan och poängterade att när nya tvångsmedel föreslås skall förslagen alltid grunda sig på en analys av den verklighet som de är avsedda att tillämpas på, vilka effekter som man avser att uppnå med dessa tvångsmedel, och att det alltid skall göras en analys av vad som offras och det som uppnås.

Utskottet kan i och för sig hålla med motionärerna om att buggning skulle kunna vara ett sätt att ge polisen bättre möjligheter att bekämpa allvarlig brottslighet. Samtidigt utgör buggning ett intrång i den personliga integriteten, och detta ställer särskilda krav på de regler som skall gälla för verksamheten. Som justitieministern anfört är det viktigt att ett förslag till riksdagen föregås av en grundlig analys. Den analysen bör riksdagen inte föregripa. Det sagda innebär att utskottet inte kan förorda att riksdagen nu uttalar sig i frågan om, och i så fall under vilka förutsättningar, buggning bör få komma i fråga. Beredningen av Buggningsutredningens betänkande bör alltså avvaktas, och utskottet avstyrker motionerna Ju802, Ju807, Ju903 och Ju904 i här aktuella delar.

Behandlingen av frihetsberövade personer

I ett par motioner förordas olika åtgärder som tar sikte på behandlingen av personer som berövats friheten. I Ju907 (v) föreslås att den som tas in i häkte regelmässigt skall genomgå läkarundersökning. Vidare hävdas att behandlingsinsatser skall kunna vidtas redan under häktningsstiden. I motion Ju508 (v) efterfrågas lagändringar i syfte att garantera den som berövats sin frihet rätten att kontakta advokat, läkare och anhöriga.

I samband med att utskottet under våren 1998 behandlade ett regeringsförslag som i huvudsak handlade om bestämmelserna rörande restriktioner för häktade hade utskottet att pröva ett motionsyrkande om behandlingsinsatser

redan under häktningstiden (bet. 1997/98:JuU22 s. 3 f). Utskottet pekade först på att den häktade enligt 1 § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna skall erbjudas den personliga hjälp han behöver under förutsättning av hans medgivande. Enligt 4 § samma lag skall han också beredas läkarvård och psykiatrisk vård vid behov. I fråga om tvångsvård gäller samma regler för den som är häktad som för andra. Psykiatrisk vård ges dock enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård och inte enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Utskottet ansåg att dessa regler hade fått en lämplig utformning; det kunde inte komma i fråga att utsätta en häktad för behandling tvångsvis bara på den grunden att han är häktad. En annan sak var enligt utskottet att det kan vara synnerligen lämpligt att under häktningstiden, som redan sker, inleda ett motivationsarbete för att få den häktade att upphöra med t.ex. narkotikamissbruk. Sådana insatser bygger dock – framhöll utskottet – på frivillighet. Utskottet ansåg sammanfattningsvis att gällande regler tillgodosåg de behov som aktualiserades i motionen.

I det angivna lagstiftningsärendet tillstyrkte utskottet också en lagändring som innebär att häktade som huvudregel skall ges tillfälle att vistas tillsammans.

Motionsönskemålen i motion Ju508 baseras på en rapport från Europarådets tortyrkommitté. Kommittén har rekommenderat att rätten att företrädas av advokat skall utsträckas till att avse alla personer som grips eller på annat sätt tas om hand av polisen. Kommittén har vidare rekommenderat att rätten till läkarbehandling skall regleras särskilt, och att en sådan reglering bör innefatta en rätt att välja läkare. Slutligen har tortyrkommittén vidhållit en tidigare rekommendation om att alla som grips av polisen bör ha rätt att kontakta anhöriga omedelbart.

Regeringen har i en rapport som överlämnats till Europarådet den 3 februari 1999 svarat på kritiken från tortyrkommittén. Vad först gäller rätten att kontakta advokat och anhöriga har regeringen upplyst att dessa frågor är föremål för översyn i Justitiedepartementet och kommer att tas upp i en departementspromemoria. Vad härefter gäller möjligheterna till läkarvård har regeringen hänvisat till de ovan nämnda bestämmelserna i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. samt till en bestämmelse i lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. Enligt den sistnämnda lagen skall – om det behövs med hänsyn till den omhändertagnes tillstånd – vederbörande undersökas av läkare så snart det kan ske (3 §).

Såvitt gäller möjligheten att själv välja läkare har regeringen anfört att den s.k. normaliseringsprincipen innebär att frihetsberövade personer har rätt till sjukvård på samma sätt som personer som inte är berövade friheten. Svensk lagstiftning på området innehåller ingen generell rätt för enskilda att välja läkare, något som alltså även gäller frihetsberövade. Beträffande specialistvård ansåg regeringen att ett behov av att kunna välja läkare kunde göra sig gällande, något som dock kunde tillgodoses inom ramen för gällande regler. Regeringen kunde inte finna att det behövdes någon lagändring med anledning av den kritik som tortyrkommittén riktat mot Sverige.

Utskottet vill till att börja med erinra om att den som tas in i häkte skall beredas vård vid behov. Att tvinga en person som häktats att genomgå läkarundersökning bara på den grunden att vederbörande häktats kan knappast komma i fråga. Problemen med självmord i häktena kan dessutom knappast lösas genom obligatoriska läkarundersökningar. Här handlar det i stället om att se till att de häktade inte utsätts för onödiga påfrestningar, t.ex. i form av isolering. Den lagstiftning som riksdagen beslutade om förra våren innebar också vissa förbättringar i det avseendet. Vidare har personalen på häktena en viktig roll i sammanhanget; det är genom deras kontakter med de intagna som personer i riskzonen kan identifieras.

Vad härefter gäller motionsönskemålet om behandlingsinsatser redan under häktetiden vill utskottet, i likhet med vad som anfördes förra våren, framhålla att det kan vara lämpligt att under häktningstiden, såsom redan sker, inleda ett motivationsarbete för att få den häktade att upphöra med t.ex. narkotikamissbruk. Detta bör dock bygga på frivillighet.

Beträffande kraven på en lagreglerad rätt att kontakta anhöriga och att låta sig biträdas av advokat anser utskottet att det beredningsarbete som regeringen aviserat i svaret till Europarådet bör avvaktas innan riksdagen tar ställning i saken.

Vad slutligen gäller frågan om att kontakta den läkare man själv önskar ansluter utskottet sig till de överväganden regeringen gjort i svaret till Europarådet. Gällande ordning på området får således anses tillgodose de krav som rimligen kan ställas i detta avseende.

Det anförda innebär sammanfattningsvis att utskottet avstyrker motionerna Ju508 och Ju907 i här aktuella delar.

Häktningsberedskapen

I motion Ju801 (m) förordas att den samordning av häktningsberedskapen som sker under helgerna utökas så att häktningsfrågorna även under vardagar bara prövas av en domstol i beredskapsområdet. Vidare föreslås att häktningsförhandling regelmässigt skall ske i den ort där häktet finns.

År 1988 ändrades reglerna som avgör inom vilken tid en anhållen person måste antingen släppas eller begäras häktad. Ändringarna innebar att tidsfristen förkortades. För att det skulle gå att hålla fristerna infördes ett system med beredskap vid domstolarna för att kunna hålla häktningsförhandlingar även på helgerna.

Genom en lagändring år 1996 gjordes reglerna mer flexibla. Den maximala tiden mellan gripande och häktningsförhandling – fyra dygn – ändrades dock inte (bet. 1995/96:JuU9).

Enligt 1 § förordningen (1988:31) om tingsrätternas beredskap för prövning av häktningsfrågor skall tingsrätterna ha beredskap på helgerna för att pröva frågor om häktning. Av 2 § i förordningen framgår att det ankommer på Domstolsverket att efter samråd med Riksåklagaren dela in tingsrätterna i beredskapsområden. Domstolsverket skall också utse en tingsrätt att svara för samordningen av beredskapen inom området.

Enligt 19 kap. 12 § RB skall vanliga regler om forum i brottmål gälla även när domstolarna prövar frågor om tvångsmedel. Det innebär att häktnings-

förhandlingar i regel hålls i den tingsrätt inom vars domkrets brottet förövats. Om det finns särskilda skäl får frågor om häktning tas upp av rätten i en annan ort än som eljest skulle ha skett. Detta undantag kom till i syfte att ge den tjänstgörande tingsrätten behörighet att pröva häktningsfrågor inom hela beredskapsområdet (prop. 1986/87:112 s. 69).

Enligt regleringsbrevet för domstolsväsendet skall Domstolsverket vara en drivande och stödjande kraft i reformarbetet som framför allt skall bedrivas i syfte att säkerställa en hög kvalitet i domstolsverksamheten. I samband med omorganisationen av Domstolsverket har det inrättats en utvecklingsgrupp, som knutits till utvecklingsenheten. Enligt vad utskottet erfarit är frågan om att organisera prövningen av häktningsfrågor på det sätt som förespråkas i motionen aktuell inom ramen för utvecklingsgruppens arbete. Planer på en sådan verksamhet finns i Västmanlands län, där ett projekt skall inledas med ökad samverkan mellan tingsrätterna.

Utskottet kan alltså konstatera att vissa planer redan finns på en försöksverksamhet som går ut på att pröva häktningsfrågor såsom motionären föreslagit. Den förordade ordningen skulle kunna innebära beaktansvärda rationaliseringsvinster, vilket i och för sig framstår som positivt. Utskottet kan därför känna viss sympati för motionsönskemålet. Utskottet ser det emellertid också som betydelsefullt att framtida reformer när det gäller domstolarna har en så fast förankring som möjligt på alla nivåer, inte minst ute i domstolarna. Ett sätt att tillgodose detta intresse är att ge utrymme för lokala initiativ, initiativ som sedan följs upp och utvärderas. De planer som finns när det gäller häktningsberedskapen i Västmanlands län är ett exempel just på ett sådant lokalt initiativ. Något uttalande från riksdagen bör alltså inte göras. Utskottet avstyrker motion Ju801.

Satellit- och dataövervakning av transittrafik

I motion Ju222 (s) hävdas att lagstiftningen inte får hindra att ny teknik används vid bekämpningen av internationell organiserad varusmuggling. Motionärerna nämner bl.a. att s.k. GPS-teknik skulle kunna användas för att övervaka transittrafiken.

Buggningsutredningen har i sitt ovan nämnda betänkande (SOU 1998:40 s. 355 f) beskrivit vad som kommit att kallas för pejling. Med pejling avses att ett objekt följs på avstånd med hjälp av ett tekniskt hjälpmedel. Det tekniska hjälpmedel som används kan bestå av en radiosändare som periodiskt sänder ut radiosignaler. Sändaren kan exempelvis fästas på ett fordon. Metoden används ibland av polisen och är inte lagreglerad.

Buggningsutredningen har övervägt om det behövs en lagreglering. Enligt utredningens uppfattning torde det stå klart att den pejling som i dag används av svensk polis och som innebär att utrustningen placeras utanpå det objekt som skall pejlas inte kräver lagstöd med hänsyn till bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen. Utredningens slutsats blev att någon reglering inte behövdes av den pejling som polisen använder i dag.

Utredningen tog också upp frågan om att tillåta pejling som går till så att utrustningen placeras efter intrång i fordon, containrar etc. I denna del intog utredningen den ståndpunkten att en sådan ordning skulle innebära ett in-

tegritetsinrång som skulle vara så allvarligt att en grundläggande förutsättning för en reglering måste vara att det finns ett väl dokumenterat behov av sådana åtgärder. Utredningen konstaterade att det inte råder någon entydig uppfattning om huruvida det verkligen finns ett sådant behov. Vid sådant förhållande ansåg utredningen att man borde avstå från att lägga fram förslag om regler som skulle ge polisen rätt att vid pejling göra intrång i annans egendom.

Utskottet noterar att Buggningsutredningen kommit till slutsatsen att den spaningsmetod som motionärerna förespråkar inte kräver lagändring. Motionsönskemålet får anses tillgodosett genom de möjligheter som finns till pejling. Utskottet kan inte finna något behov av ytterligare utredning i frågan, och utskottet avstyrker motion Ju222.

Distribution av vissa handlingar

I motion Ju811 (c) efterfrågas lagändringar innebärande att handlingar som innehåller känsliga uppgifter vid postbefordran alltid skall sändas med rekommenderat brev. Motionären vill åstadkomma en säkrare distribution av handlingar genom att utvidga skyldigheten att använda delgivning.

Av 33 kap. 2 § RB följer att delgivning får användas när rätten skall underätta någon om innehållet i en handling eller om något annat. Delgivning skall användas om det är särskilt föreskrivet eller om det med hänsyn till syftet med den bestämmelse som reglerar en fråga om underrättelse framgår att delgivning bör ske. I övrigt bör delgivning tillgripas bara om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna.

En motsvarande regel gäller för de allmänna förvaltningsdomstolarna, se 47 § förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Av 1 § delgivningslagen (1970:428) följer att delgivning normalt skall verkställas enligt lagen om det i lag eller annan författning föreskrivs att delgivning skall ske.

De olika sätten för delgivning framgår av 3 § delgivningslagen. Ordinär delgivning regleras i 3 § och innebär att handlingen sänds med post eller överlämnas med bud eller på annat sätt till den som söks, varvid som bevis om att denne mottagit försändelsen begärs kvitto. Om det finns anledning anta att sådant kvitto inte kommer att lämnas får delgivning ske genom s.k. särskild postdelgivning, vilket innebär att handlingen överlämnas till den sökta i särskild ordning genom postbefordringsföretag. Härutöver kan delgivning ske bl.a. med hjälp av stämningsman eller genom kungörelse.

Utskottet har från Posten inhämtat vissa uppgifter om i vilken utsträckning brev försvinner vid posthanteringen. Siffrorna avser år 1998. Under det året förmedlades 3,4 miljarder vanliga brev. Av de försändelser som reklameras lyckades man återfinna 30 %. Resten – vilket motsvarar 10.000 brev – kunde inte spåras. Dessa 10.000 brev motsvarar 0,029 % av det totala antalet försändelser. När det gäller s.k. ESS-brev, dvs. rekommenderade brev, kurirpost och värdepost finns inga siffror om det totala antalet sådana försändelser. I denna kategori försvann 340 brev.

Utskottet anser att det problem som motionären tar upp inte bör lösas inom ramen för delgivningsreglerna. Delgivning syftar nämligen till att åstad-

komma bevisning om att den sökte verkligen fått försändelsen i fråga. Frågan om det finns skäl att utvidga skyldigheten att använda delgivning eller inte kan utskottet bara besvara såvitt gäller författningar inom det egna beredningsområdet. Enligt utskottets uppfattning har det inte framkommit något som talar för att reglerna om delgivning i exempelvis rättegångsbalken eller förvaltningsprocesslagen skulle behöva ändras. Utskottet är inte heller berett att förorda att det i delgivningslagen – som alltså enbart reglerar själva verkställandet av delgivningen – införs regler om vilken typ av handlingar som skall delges. Denna fråga bör även i framtiden vara en fråga som regleras utanför delgivningslagen. Ett bifall till motionsyrkandet skulle alltså innebära en systemfrämmande förändring. Avslutningsvis kan anmärkas att ingenting hindrar domstolarna eller andra myndigheter från att sända känsliga handlingar i rekommenderade brev, om man bedömer att detta är ändamålsenligt. Med det anförda avstyrker utskottet motion Ju811.

Medborgarvittnen

I motion Ju918 (mp) förordas ett system med medborgarvittnen som bör få till uppgift att övervaka gripandet av misstänkta.

Enligt lagen (1981:324) om medborgarvittnen får en kommun i syfte att tillgodose allmänhetens intresse av insyn i polisverksamheten utse trovärdiga personer att som medborgarvittnen följa polisens verksamhet. Lagen ger kommunerna en rätt men inte en skyldighet att utse medborgarvittnen.

Här kan även nämnas bestämmelsen i 23 kap. 10 RB. Enligt den skall såvitt möjligt ett av undersökningsledaren anmodat trovärdigt vittne närvara under förhör.

Utskottet har tidigare haft anledning att uttala sig i frågan om medborgarvittnen. Senast skedde det hösten 1990 (bet. 1990/91:JuU1 s. 34). Utskottet noterade då att en ordning med medborgarvittnen funnits i Göteborg sedan 30 år. I andra städer, bl.a. Stockholm, hade en ordning med medborgarvittnen tillämpats i varierande utsträckning. Utskottet framhöll att medborgarvittnen kunde medverka till att trygga rättssäkerheten och stärka förtroendet för polisverksamheten samt – inte minst – vara en garanti mot obefogade anmälningar mot befattningshavare inom poliskåren. Utskottet vidhöll en positiv grundsyn till ett vidgat bruk av systemet med medborgarvittnen men konstaterade samtidigt att det ankom på de enskilda kommunerna att fatta beslut i saken.

Utskottet vidhåller sin positiva grundinställning till medborgarvittnen men är alltjämt av den uppfattningen att det ankommer på kommunerna att fatta beslut om man skall utse några sådana eller inte. Utskottet avstyrker motion Ju918 i här aktuell del.

Forumreglerna i tvistemål

I motion Ju804 (v) begärs en översyn av reglerna om forum i tvistemål. Motionärerna ifrågasätter om dagens regler gör det möjligt att i Sverige pröva anspråk som avser skadestånd på grund av krigsförbrytelser och andra grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

Motionsönskemålet rör i första hand frågan om svensk domstols behörighet. Bestämmelserna i RB reglerar inte den frågan direkt. Vissa bestämmelser i ämnet finns däremot i lagen (1998:538) om domstols internationella behörighet och om verkställighet av utländska domar enligt Brysselkonventionen och i lagen (1992:794) med anledning av Sveriges tillträde till Luganokonventionen. Luganokonventionen har ratificerats av EU:s samtliga nuvarande medlemsstater och av EFTA-staterna Island, Norge och Schweiz. Brysselkonventionen kan endast tillträdas av EU:s medlemsstater. Båda konventionerna gäller som lag här i landet.

Enligt båda konventionerna kan en talan avseende skadestånd utanför avtalsförhållanden mot den som har hemvist i en konventionsstat väckas i en annan konventionsstat vid domstolen i den ort där skadan inträffade.

För det fall någon konventionsbaserad lag inte är tillämplig gäller som huvudregel att en tvist är underkastad svensk domsrätt, om svensk lag anvisar ett forum här i landet. Reglerna om forum i tvistemål innebär – såvitt nu är aktuellt – i huvudsak följande.

Enligt 22 kap. 1 § RB får talan mot den misstänkte om enskilt anspråk i anledning av brott föras i samband med åtal för brottet. Om talan inte förs i samband med åtalet skall talan föras i den för tvistemål stadgade ordningen. Det sistnämnda innebär att svarandens hemvist avgör i vilken domstol talan skall föras.

Mot den som inte har känt hemvist vare sig inom eller utom riket får talan väckas där han uppehåller sig. Om den sökta är svensk medborgare som uppehåller sig utom riket eller om hans uppehållsort är okänd, kan talan mot honom föras där han inom riket senast haft hemvist eller uppehållit sig.

Mot den som inte har känt hemvist inom riket får, i fråga om tvist som gäller betalningsskyldighet, talan föras där vederbörande har egendom.

En talan i anledning av en skadegörande handling får vidare tas upp i den ort där handlingen företogs eller där skadan uppkom.

Det anförda innebär – såvitt gäller utländska medborgare med hemvist utomlands – att en talan som enbart avser skadestånd på grund av brott begånget utomlands i praktiken inte kan föras här.

När det gäller verkställighet av domar är huvudregeln den att domar som meddelats i en annan stat inte erkänns, om det inte finns någon överenskommelse om annat. De ovan nämnda Bryssel- och Luganokonventionerna innehåller bl.a. bestämmelser om erkännande av utländska domar på privaträttens område.

Utskottet håller i och för sig med motionärerna om att skadestånd många gånger är en viktig sanktion för att en målsägande skall få upprättelse. När det gäller motionsönskemålet vill dock utskottet erinra om att redan gällande regler ger en möjlighet att föra en skadeståndstalan här under förutsättning att åtalet prövas här. Att föra en skadeståndstalan i den aktuella typen av mål *utan* samband med ett åtal framstår emellertid av flera skäl som orealistiskt, bl.a. skulle målsäganden inte ha den fördel i fråga om utredningen om den skadegörande handlingen som samordningen med ett åtal normalt sett innebär. Härtill kommer att en sådan dom med stor sannolikhet endast skulle kunna verkställas i stater inom EU eller i Norge, Island och Schweiz. Mot

Bemötande av vittnen och målsägande i domstol

Motionerna

I flera motioner föreslås olika åtgärder för att åstadkomma ett bättre bemötande av vittnen och målsägande i domstol. I motionerna Ju402 och Ju404 (båda fp) begärs en översyn av reglerna i syfte att åstadkomma en höjning av ersättningen för framför allt förlorad arbetsinkomst. I motionerna Ju404 och Ju910 (kd) föreslås inrättandet av väntrum för vittnen och målsägande. I motion Ju404 förordas dessutom att utbildningen i hithörande ämnen för personal inom rättsväsendet ökas och att information till målsägande och vittnen om hur rättegången kommer att gå till lämnas redan i kallelsen till förhandlingen. I motionen begärs också att staten ekonomiskt skall stödja en verksamhet med en koordinator för vittnesstödsprojekt i varje län. I motion Ju916 (m) begärs lagstiftning med utgångspunkt i departementspromemorian Vittnen och målsägande i domstol (Ds 1995:1), bl.a. efterfrågas en möjlighet för domstol att förordna en stödperson för särskilt utsatta vittnen. I motion Sf608 (c) förordas i mer allmänna ordalag ett bättre skydd för utsatta vittnen.

Bakgrund

Enligt 36 kap. 24 § RB har vittnen rätt till ersättning för inställelse. Vittnen och målsägande som åberopats av åklagaren har rätt till ersättning av allmänna medel. I dessa fall fastställs ersättningen enligt föreskrifter som regeringen meddelar. Sådana föreskrifter finns i förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m. Ersättning kan betalas för kostnader för resa och uppehälle. Den kan även avse förlorad arbetsinkomst eller annan ekonomisk förlust. Ersättningen för förlorad arbetsinkomst får bestämmas till det belopp som svarar mot den faktiska förlusten, dock högst 300 kr per dag. All ersättning enligt förordningen i fråga är skattefri.

I departementspromemorian Vittnen och målsägande i domstol föreslås bl.a. att den maximala ersättningen för förlorad inkomst höjs till 600 kr.

Domstolsverket har på regeringens uppdrag tagit fram ett åtgärdsprogram som syftar till att förbättra domstolarnas bemötande av vittnen och övriga som kommer i kontakt med domstolen. Rapporten överlämnades till regeringen i juli 1998. I den föreslås bl.a. att frågan om vittnesersättningens storlek tas under nytt övervägande.

I den nyss nämnda promemorian Vittnen och målsägande i domstol diskuteras också bl.a. hur domstolsmiljön skall kunna göras mer anpassad för målsägande och vittnen. Det bör enligt promemorian inte vara obligatoriskt för domstolarna att inrätta särskilda väntrum för målsägande och vittnen i de nuvarande domstolsbyggnaderna. När domstolsbyggnader byggs om bör man dock ägna frågan uppmärksamhet. Tills vidare bör enligt promemorian domstolarna ha beredskap för att ordna ett avskilt väntrum när behovet uppstår. I

promemorian föreslås vidare att det införs en möjlighet för domstolarna att för vissa särskilt utsatta vittnen förordna en stödperson, ett s.k. vittnesbiträde.

I promemorian Domstolsförfarandet – Förslag till förbättringar (Ds 1997:7) föreslås författningsändringar som gör det möjligt att fatta beslut om ersättning till vittnen m.fl. på rättens kansli i stället för – såsom sker i dag – inne i sessionssalen. Bakgrunden till förslaget är bl.a. att det inte sällan är plågsamt för målsägande och vittnen att inför publik behöva redogöra för sina ersättningsanspråk och få dem ifrågasatta.

I regleringsbrevet för år 1998 har regeringen gett Domstolsverket i uppdrag att i samråd med representanter för domstolarna ta fram en utbildningsplan som syftar till en utvidgad och breddad kompetensutveckling hos domstolsanställda. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 1999.

Brottsofferutredningen har i betänkandet Brottsoffer – Vad har gjorts? Vad bör göras? (SOU 1998:40) föreslagit att det till domstolens kallelser bör fogas information bl.a. om hur rättegången kommer att gå till. Vid domstolarna bör vidare utses någon eller några personer som är ansvariga för att besvara frågor från målsägande och vittnen. Domstolslokalerna bör enligt utredningen utformas så att målsägande och vittnen inte behöver konfronteras med den tilltalade. Domstolarna bör också se till att det finns personal i eller i anslutning till väntrummen och i större utsträckning ge expeditionsvakterna arbetsuppgifter som rör bemötande av målsägande och vittnen.

Domstolsverket har påbörjat en samlad översyn av samtliga de kallelser och andra handlingar som domstolarna tillställer enskilda.

Vidare har Domstolsverket i det ovan nämnda åtgärdsprogrammet föreslagit att det i utbildningen och fortbildningen för samtliga personalkategorier vid domstolarna införs beteendevetenskapliga moment och annan utbildning om brottsofferfrågor samt utbildning i invandrarfrågor.

Domstolsverket förordar också att det i allmänhetens utrymmen vid alla domstolar bör finnas ett relevant och aktuellt informationsmaterial. Vid de domstolar där detta inte redan finns bör en eller flera personer särskilt ges i uppgift att ansvara för informationsmaterialet. Målsägande och vittnen bör tillställas information om rättegångsförfarandet m.m. med kallelsen. Domstolsverket har för avsikt att utarbeta ett informationsblad till vittnen.

I åtgärdsprogrammet rekommenderas dessutom att alla domstolar – om möjligt – bör utse någon eller några personer som ansvariga för att besvara frågor från i första hand målsägande och vittnen men även andra enskilda som har frågor om inställelse m.m. På samma sätt bör personal, företrädesvis expeditionsvakter, i större utsträckning än vad som är fallet i dag ges arbetsuppgifter rörande bemötandet av målsägande och vittnen m.fl.

Domstolsverket rekommenderar även att domstolslokalerna vid om- och tillbyggnader förbättras kontinuerligt, bl.a. såtillvida att enskildas behov av att vänta i separata rum beaktas. Verket rekommenderar domstolarna att fortlöpande överväga om fördelningen av separata rum mellan olika användarkategorier är ändamålsenlig och härvid särskilt beakta målsägandes och vittnens behov. Vidare bör domstolarna ombesörja att de separata rummen är tydligt skyltade och att om möjligt tillse att personal, som kan ge service åt besökare och bl.a. upplysa om separata väntrum, finns i eller i direkt anslut-

ning till allmänhetens utrymnen. Av kallelsen till domstolen bör framgå bl.a. att en möjlighet att vänta i separata rum finns.

Avslutningsvis föreslås i åtgärdsprogrammet att en försöksverksamhet inleds med vittnesstöd vid domstolar i ett län med en gemensam administration av verksamheten. Koordinatoren anlitas av Domstolsverket på uppdragsbasis. Försöksprojektet genomförs i samarbete mellan Domstolsverket och Brottsofferjourernas riksförbund och bör pågå under ett år.

En sammanfattning av åtgärdsprogrammet har distribuerats till domstolorna i juli 1998.

Justitieministern har i ett frågesvar i riksdagen den 4 februari (fråga 1998/99:298) anknutit till den beskrivna försöksverksamheten och upplyst att en koordinator med ansvar för administrationen och samordningen av vittnesstödet i domstolorna i Jönköpings län har anställts. Hon nämnde vidare att flera vittnesstödsprojekt drivs ute i landet med stöd av medel från Brottsofferfonden.

Regeringen har anslagit medel till två försöksverksamheter i syfte att förbättra stödet till brottsoffer och vittnen. I den ena verksamheten skall en av Brottsoffermyndigheten anställd samordnare verka för ett förbättrat stöd inom ett större geografiskt område, bl.a. genom att ideell verksamhet stöds. I det andra projektet skall en av Brottsofferjourernas riksförbund anställd person – en länsassistent – verka för att brottsoffren ges förbättrat stöd inom ramen för brottsofferjourernas verksamhet (se bet. 1998/99:JuU1 s. 52 f). Utskottet har inhämtat att verksamheterna nu påbörjats.

Utskottet tog våren 1997 ställning till yrkanden liknande de nu aktuella (bet. 1996/97:JuU19 s. 5). Utskottet ansåg efter att ha noterat att frågorna var aktuella i den då arbetande Brottsofferutredningen att det inte fanns anledning att ta något initiativ i frågan.

Enligt vad utskottet erfarit bereds inom Justitiedepartementet för närvarande frågan om ändrade regler för ersättning till vittnen m.fl.

När det gäller Brottsofferutredningen kan en proposition förväntas bli lämnad till riksdagen under hösten.

Utskottets bedömning

Utskottet vill inledningsvis särskilt framhålla att en rättssäker och effektiv brottmålsprocess förutsätter att allmänheten medverkar vid utredningen om brott. Rättsordningens fundament rubbas om allmänheten av olika skäl inte vill, kan eller vågar medverka. Vad så gäller motionsönskemålen håller utskottet med motionärerna när det gäller vikten av att vittnen och målsägande bemöts på ett bra sätt i domstolorna. Utskottet kan vidare konstatera att en rad förslag som syftar till att förbättra bemötandet i domstolorna har arbetats fram och bereds. Utskottet noterar också att en stor del av de åtgärder som Domstolsverket föreslagit i åtgärdsprogrammet kan genomföras utan lagstiftning. Här tänker utskottet särskilt på frågorna om domstolslokalernas utformning och på frågan om vilken information som kallelser till vittnen och målsägande bör innehålla. Utskottet utgår från att domstolorna beaktar de rekommendationer som ges i åtgärdsprogrammet. Det är härtill glädjande att Domstolsverkets eget arbete i fråga om kallelserna kommit i gång.

I de delar där det pågående reformarbetet kräver författningsändringar – exempelvis i fråga om möjligheterna att förordna stödpersoner – saknar utskottet anledning att utgå från annat än att beredningen sker med största möjliga skyndsamhet; beredningen bör dock inte föregripas.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna Ju402, Ju404, Ju910, Ju916 och Sf608 i här aktuella delar.

Anlitande av psykologer inom rättsväsendet

I motion Ju403 (kd) yrkas att aktivt stöd av bl.a. ekonomisk art skall lämnas åt Institutet för Forensisk Psykologi.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande våren 1998 (bet. 1997/98:JuU24 s. 21 f). För en utförlig redovisning av vad som gäller bl.a. i fråga om användning av sakkunniga i rättegångar och det projekt som motionen tar sikte på kan därför hänvisas dit. Sammanfattningsvis går projektet ut på att Stockholms Universitet Holding AB, Sveriges Psykologförbund och Psykologiska Institutionen vid Stockholms universitet skall bilda ett bolag med namnet Institutet för Forensisk Psykologi Aktiebolag. Bolagets affärsidé är att systematisera formerna för hur adekvat psykologisk kunskap, kompetens och forskning tillförs rättsväsendets olika delar. Målsättningen för bolaget skall vara att huvuddelen av de sakkunniguppdrag som lämnas av rättsväsendet till psykologer skall förmedlas av bolaget. Den övergripande tanken är att rättsväsendet alltid skall anlita psykologer av erkänt hög kompetens.

Utskottet anförde att frågan om huruvida en psykolog som anlitas som sakkunnig i ett mål eller ärende har erforderlig kompetens för sitt uppdrag är en fråga som måste bedömas av den myndighet eller domstol som anlitar honom. När det gäller psykologer som anlitas av domstol ansåg utskottet att det förtjänade att framhållas att domstolen alltid måste avgöra målet på grundval av vad den finner bevisat och alltså aldrig kan vara bunden av en sakkunnigs uppfattning. Det nu anförda hindrade inte att utskottet delade motionärernas uppfattning att psykologer, som anlitas av rättsväsendet som sakkunniga, bör vara väl skickade för sitt uppdrag. Att olika initiativ tas av enskilda och myndigheter för att höja kompetensen bland dessa psykologer ansåg utskottet böra välkomnas. Vad gäller Institutet för Forensisk Psykologi Aktiebolag ansåg utskottet att det inte fanns tillräckligt underlag för att ta ställning till om staten bör stödja bolagets verksamhet. Med det anförda avstyrkte utskottet den då aktuella motionen.

Utskottet har inhämtat att någon verksamhet i bolaget ännu inte kommit i gång. Stöd har sökts hos Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet, men något svar har ännu inte erhållits.

Utskottet gör samma bedömning nu som förra våren, och utskottet avstyrker motion Ju403.

Barn som offer för brott

I motion Ju905 (kd) efterfrågas ett ökat stöd till barn som utsatts för sexuella övergrepp. Motionären hävdar också att riksdagen bör uttala att barnets

uppgifter vid exempelvis vårdnadstvister skall tillmätas den allra största betydelse.

Utskottet har den 25 mars 1999 tillstyrkt ett regeringsförslag som bl.a. tar sikte på reglerna om inom vilken tid en ansökan om brottsskadeersättning måste lämnas in (bet. 1998/99:JuU20). Förslaget innebär att i de fall där förundersökning har inletts skall en ansökan om brottsskadeersättning göras inom två år från det att förfarandet hos polis, åklagare och domstol avslutats. I de fall där förundersökning inte har inletts skall ansökan göras inom två år från brottet. Om det finns synnerliga skäl skall Brottsoffermyndigheten kunna pröva en ansökan även om den kommit in för sent. Vidare föreslås en lagändring som innebär att preskriptionstiden för anspråk på brottsskadeersättning skall vara densamma som när skadestånd begärs av gärningsmannen. Avsikten med förslagen är att ge brottsoffren längre tid på sig att söka brottsskadeersättning.

I en promemoria som utarbetats inom Justitiedepartementet föreslås en lag om särskilt målsägandebitråde. Enligt förslaget skall – om det inte är obehövt – ett särskilt målsägandebitråde förordnas när en vårdnadshavare kan misstänkas ha begått brott mot den underårige och det kan följa fängelse på brottet. Detsamma föreslås gälla om det kan antas att vårdnadshavaren på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas ha begått ett sådant brott inte kommer att ta till vara den underåriges rätt. Tanken är att det särskilda målsägandebiträdet skall överta vårdnadshavarens befogenheter att fatta beslut som rör barnet. Befogenheterna begränsas till de frågor som uppkommer under förundersökningen och i rättegången, t.ex. när det gäller läkarundersökning och polisförhör och till att föra skadeståndstalan. Syftet med förslaget är att stärka rättssäkerheten för sådana underåriga som utsatts för brott av en närstående person.

Promemorian har remissbehandlats och en proposition avses att bli lämnad till riksdagen under våren.

Den 10 december 1998 beslutade regeringen att en parlamentarisk kommitté skall tillkallas med uppdrag att utreda frågan om barnmisshandel och därmed sammanhängande frågor (dir. 1998:105). Utredningen skall bl.a. redovisa de behov av kunskaper och stöd som personal inom förskoleverksamheten, skola och barnomsorg har i syfte att förbättra deras arbete med barn som utsatts för eller misstänks vara utsatta för misshandel. Utredningen skall vidare överväga och föreslå olika insatser för att förbättra socialtjänstens arbete med barn som utsatts för misshandel och med deras familjer. Dessutom skall utredningen kartlägga polisens och åklagarnas handläggningstider och metoder för arbetet med barnmisshandelsutredningar samt lämna förslag till åtgärder som kan krävas för att arbetet skall effektiviseras och – om det behövs – för att kvaliteten på utredningarna skall höjas.

Utredningsuppdraget skall i sistnämnda del redovisas före utgången av år 1999. I övrigt skall uppdraget redovisas senast den 31 mars 2001.

Här kan även nämnas att justitieministern nyligen i ett frågesvar (fråga 1998/99:434) om barns rättssäkerhet uttalat sig i hithörande frågor. Hon anförde bl.a. att det är viktigt att brottmålsutredningar som rör barn handläggs snabbt, inte minst när ett barn misstänks ha blivit utsatt för ett brott. Hon hänvisade också till att regeringen i budgetpropositionen uttalat att en

skyndsam handläggning är särskilt nödvändig när det gäller övergrepp mot barn. Hon anförde vidare att det å andra sidan är viktigt att komma ihåg att misstankar om brott mot barn av många skäl ofta är komplicerade till sin karaktär och svåra att utreda och att det därför är viktigt att tillräcklig tid ges för att arbetet skall kunna genomföras på ett rättssäkert sätt. En annan omständighet som spelar in är att det ställs särskilda krav på utredningar som rör barn, exempelvis i fråga om samverkan mellan myndigheter.

Utskottet har inhämtat att det under ledning av Riksåklagaren pågår ett arbete för att utveckla metoderna för utredningsarbetet när det gäller sexuella övergrepp mot barn.

Socialstyrelsen bedriver ett arbete som syftar till att ge ökad kunskap och förståelse för de problem som sexuella övergrepp orsakar och för myndigheternas handläggning av enskilda ärenden. Som ett led i det arbetet publicerade Socialstyrelsen i februari i år ett antal rapporter i dessa ämnen. Rapporterna finns tillgängliga på Internet. Ytterligare tio rapporter skall publiceras. Enligt vad utskottet inhämtat är avsikten att Socialstyrelsen någon gång i höst skall ta ställning till hur man skall ersätta de allmänna råd som tidigare funnits i ämnet.

När det gäller frågan om tilltron till barns utsagor kan nämnas att det i 35 kap. 1 § RB föreskrivs att rätten efter en samvetsgrann prövning av allt som förevarit i målet skall avgöra vad som är bevisat. I Sverige råder således fri bevisprövning.

Utskottet håller med motionären om att det är viktigt att barn som utsatts för sexuella övergrepp ges bästa tänkbara stöd. Det av utskottet nyligen tillstyrkta lagförslaget rörande brottsskadeersättning innebär också att möjligheterna till ersättning förbättras. När det gäller barnets ställning i rättsprocessen vill utskottet – utan att föregripa det arbete som pågår i Regeringskansliet – påpeka att den aviserade propositionen om barns rätt till målsägandebiträde kan förväntas innebära att barn som utsatts för brott från anhöriga får ett ökat stöd. Även i övrigt pågår på flera håll arbete i den av motionären efterfrågade riktningen. Något behov av ett initiativ från riksdagen för att få till stånd ytterligare åtgärder kan utskottet för närvarande inte se. Utskottet avstyrker motion Ju905 i denna del.

Vad härefter gäller frågan om hur värderingen av barns utsagor bör ske i domstolarna vill utskottet klargöra att detta även i framtiden bör vara en fråga för domstolarna att avgöra. Riksdagen bör inte göra något uttalande i frågan. Motion Ju905 i denna del avstyrks.

Övrigt

Elektroniska anslagstavlor

Våren 1998 beslutade riksdagen på utskottets hemställan (bet. 1997/98: JuU11, rskr. 149) att anta en lag om ansvar för elektroniska anslagstavlor. Med elektronisk anslagstavla förstås i lagen en tjänst för förmedling av elektroniska meddelanden. Lagen innebär att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla skall ha uppsikt över den. Tillhandahållaren skall vidare vara skyldig att lämna användare av tjänsten viss information och att

ta bort vissa slag av straffbara meddelanden. Om tillhandahållaren inte lämnar föreskriven information eller om han försummar sin skyldighet att ta bort vissa meddelanden kan han straffas.

I flera motioner tas upp olika frågor om elektroniska anslagstavlor. I motionerna K231 (fp), K282 (m) och T818 (m) begärs sålunda att den nyss nämnda lagen skall upphävas. Motionärerna menar att det är orimligt att tillhandahållaren skall kontrollera vad som finns på anslagstavlan. De hävdar dessutom att lagen utgör en särslagstiftning för brott begångna genom datakommunikation. I motion T809 (kd) begärs en ändring av lagen så att ett system med ansvarig utgivare införs motsvarande det som gäller i dag för bl.a. tidningar.

I samband med att utskottet tog ställning till regeringens förslag om en lag om ansvar för elektroniska anslagstavlor hade utskottet anledning att uttala sig i de nu väckta frågorna.

I den proposition som föregick lagen berörde regeringen frågan om särslagstiftning och anförde bl.a. att det finns ett flertal exempel på att elektroniska anslagstavlor använts för att sprida meddelanden med ett innehåll som typiskt sett är straffbart. Spridningen av meddelanden med hjälp av elektroniska anslagstavlor omfattas självfallet av gällande straffrättsliga regler. Om den som förmedlar meddelanden med hjälp av en elektronisk anslagstavla inte själv är att betrakta som gärningsman, torde ansvar för förmedlaren ibland kunna komma i fråga för medverkan till brott som användaren gjort sig skyldig till genom spridning av meddelandet. Det har emellertid visat sig svårt att spåra de användare som ursprungligen avsänt det straffbara meddelandet, varför det inte alltid är säkert att brottsbalkens bestämmelser är tillräckliga för att reglera ansvaret i dessa situationer. Det har också visat sig att det finns en brist på kontroll över de elektroniska anslagstavlor som kan utnyttjas för brottsliga ändamål. Eftersom de elektroniska anslagstavlor medger att meddelanden med straffbart innehåll kan nå ett stort antal personer och påverka framför allt barn och ungdomar, är det angeläget att förhindra att vissa slag av meddelanden sprids på detta sätt. Det finns därför starka skäl att införa en särreglering på området som syftar till att ge tjänsterna en acceptabel struktur och som framför allt klart fastställer tillhandahållarens ansvar för förekomsten av vissa meddelanden.

Utskottet ansåg att det fanns ett klart behov av att kunna begränsa spridningen av brottsliga meddelanden genom elektroniska anslagstavlor. En särskild reglering framstod som ett effektivt komplement till de vanliga straffrättsliga reglerna och borde kunna bidra till att utveckla rättsmedvetandet på det IT-rättsliga området.

Vad härefter gällde frågan om tillhandahållarens uppsikt över anslagstavlan anförde regeringen i propositionen att som tillhandahållare av en elektronisk anslagstavla anses den som kan bestämma över tjänstens användning, inklusive de tekniska och administrativa rutinerna.

Regeringen anförde vidare att utgångspunkten för regleringen av uppsiktsplikten är att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla inte bör få gå med på eller passivt se på när användare missbrukar tjänsten. Hur en tillhandahållare praktiskt skall förfara måste bedömas i varje enskilt fall. Det kan t.ex. inte krävas att tillhandahållaren ständigt aktivt kontrollerar varje

meddelande som sänds in till den elektroniska anslagstavlan. Någon form av återkommande kontroll borde dock fordras. Tillhandahållaren borde därför regelbundet gå igenom innehållet i den elektroniska anslagstavlan. Ett rikt-
märke borde vara att en tjänst inte borde kunna lämnas utan tillsyn i mer än en vecka. Avsikten är inte att tillhandahållare skall drabbas på ett sådant sätt att deras verksamhet i någon väsentlig mån försvåras eller att uppkomsten av nya tjänster äventyras. Om mängden meddelanden gör det svårt att läsa alla meddelanden med en rimlig arbetsinsats eller till rimliga kostnader vore ett rimligt sätt att uppfylla uppsiktsplikten att med hjälp av en "klagomur" ge användarna möjligheter att nå tillhandahållaren för att påtala en eventuell förekomst av straffbara meddelanden. Här kan även noteras att tillhandahållaren för att kunna fullgöra sin uppsiktsplikt har rätt att ta del av de meddelanden som användare sänder in till anslagstavlan.

Utskottet ansåg att det med beaktande av de uttalanden som gjordes i propositionen inte syntes möta några avgörande praktiska hinder för en tillhandahållare att fullgöra sin uppsiktsplikt. Utskottet noterade också att lagförslaget inte omfattade elektronisk post.

Vad slutligen gällde frågan om ansvariga utgivare anförde regeringen att regleringen med ett ensamansvar i tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) bygger på att den ansvarige förfogar över innehållet på ett mycket mer konkret sätt och att ett ansvar därför kan presumeras. Vidare bygger en sådan reglering på att andra medverkande inte skall kunna hållas ansvariga. En så ingripande reglering med krav på anmälan av något som motsvarar ansvarig utgivare syntes därför mindre lämpligt.

Här kan även nämnas att Mediekommittén i sitt betänkande Grundlagskydd för nya medier påpekade att elektroniska anslagstavlor i vissa fall kunde omfattas av bestämmelser i TF och YGL. Om en elektronisk anslagstavla var ordnad så att införingar som användare gör inte blir tillgängliga för andra användare omedelbart utan först efter någon åtgärd av den som tillhandahöll den elektroniska anslagstavlan, kunde denna omfattas av den s.k. databasregeln i 1 kap. 9 § YGL, under förutsättning att tillhandahållaren var ett massmedieföretag. Den elektroniska anslagstavlan kunde också omfattas av den s.k. bilageregeln i 1 kap. 7 § TF, om det var ägaren till en periodisk skrift som spred skriftens innehåll med hjälp av anslagstavlan (SOU 1997:49 s. 172 f).

I de nu angivna situationerna gäller alltså grundlagarnas ansvarsregler beträffande de elektroniska anslagstavlor. Under hänvisning härtill undantogs, i tydlighetens intresse, tjänster som omfattas av TF och YGL från lagens tillämpningsområde.

Utskottet delade regeringens uppfattning att ett straffrättsligt ensamansvar inte borde införas för den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla. En sådan konstruktion skulle för övrigt kunna medföra att det inte blev möjligt att straffa de användare som sänt in meddelanden med straffbart innehåll till den elektroniska anslagstavlan. Den straffsanktionerade skyldigheten att ta bort vissa meddelanden måste anses bättre ägnad att tillgodose lagstiftningens syfte att förhindra spridningen av straffbara meddelanden genom datanät.

Utskottet anser inte att det framkommit någonting som motiverar en annan ståndpunkt i de aktuella frågorna än den utskottet intog våren 1998. Utskottet

anser alltså alltjämt att lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor behövs och att något straffrättsligt ensamansvar inte bör införas. Utskottet avstyrker motionerna K231, K282, T818 och T809 i här aktuella delar.

1998/99:JuU26

Tillståndskravet för allmän kameraövervakning

I motion Ju805 (s) begärs en ändring i lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning så att en arbetsgivare som vill övervaka sina anställda måste ha tillstånd för det även om övervakningen avser en plats dit allmänheten inte har tillträde.

Lagen om allmän kameraövervakning antogs av riksdagen våren 1998 (prop. 1997/98:64, JuU14, rskr. 170). Lagen innehåller bestämmelser om användningen av övervakningsutrustning. Kameraövervakning kan också användas som ett tvångsmedel inom ramen för en förundersökning i brottmål. Regler om det finns i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning och i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

Bestämmelserna i lagen om allmän kameraövervakning på det nu aktuella området innebär i huvudsak följande. Det krävs tillstånd för att en övervakningskamera skall få vara uppsatt så att den kan riktas mot en plats dit allmänheten har tillträde. Undantag gäller i flera fall, bl.a. när övervakningen sker med en övervakningskamera som av trafiksäkerhetsskäl eller för säkerheten i arbetsmiljön är uppsatt på fordon, maskin eller liknande för att förbättra sikten för föraren. Tillstånd krävs inte heller om övervakningen sker på områden som förklarats utgöra skyddsobjekt enligt lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. Vidare gäller att polisen inte behöver tillstånd för hastighetsövervakning. Undantag från tillståndsplikten gäller också i vissa fall vid olyckshändelser eller om det av särskild anledning finns risk för allvarlig brottslighet och syftet med övervakningen är att förebygga eller förhindra brott.

I vissa fall krävs bara att en anmälan görs för att allmän kameraövervakning skall få ske. Här rör det sig bl.a. om banklokaler, postkontor och butikslokaler. När det gäller butikslokaler krävs dock bl.a. att övervakningen har till enda syfte att förebygga eller avslöja brott och att den som avser att bedriva övervakningen träffat en skriftlig överenskommelse om saken med skyddsombudet, skyddskommittén eller en organisation som företräder de anställda på arbetsplatsen.

Det anförda har tagit sikte på fall där övervakningen riktar sig mot en plats dit allmänheten har tillträde. För övervakning av platser dit allmänheten *inte* har tillträde gäller den allmänna regeln i lagen att den som bedriver övervakningen skall lämna upplysning om det genom tydlig skyltning eller på något annat verksamt sätt. Om ljud kan avlyssnas eller tas upp vid övervakningen skall särskild upplysning lämnas om detta.

Länsstyrelsen utövar tillsyn över allmän kameraövervakning av en plats dit allmänheten har tillträde.

Den som bryter mot bestämmelsen om upplysningsplikt kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Övervakningsutrustning som använts vid brott

mot lagen om allmän kameraövervakning skall förklaras förverkad, om det inte är oskäligt.

1998/99:JuU26

Utskottet konstaterar att lagen om allmän kameraövervakning innehåller bestämmelser om upplysningsplikt och om straff för den som inte iakttar den. Utskottet kan inte finna annat än att reglerna fått en ändamålsenlig utformning. Motion Ju805 avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *domares bisysslor*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ju408 och 1998/99:Ju806,
2. beträffande *specialdomstolar*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju412 yrkandena 2 och 3,
res. 1 (m)
3. beträffande *kroppsbesiktning*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ju803, 1998/99:Ju903 yrkande 6 och 1998/99:Ju904 yrkande 14,
res. 2 (m)
4. beträffande *buggning*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ju802, 1998/99:Ju807, 1998/99:Ju903 yrkande 7 och 1998/99:Ju904 yrkande 16,
res. 3 (m, kd, fp)
res. 4 (mp)
5. beträffande *behandlingen av frihetsberövade personer*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ju508 yrkandena 1–3 samt 1998/99:Ju907 yrkandena 3 och 4,
res. 5 (v)
6. beträffande *häktningsberedskapen*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju801,
res. 6 (m)
7. beträffande *satellit- och dataövervakning av transittrafik*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju222,
8. beträffande *distribution av vissa handlingar*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju811,
res. 7 (c)
9. beträffande *medborgarvittnen*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju918 yrkande 7,
10. beträffande *forumreglerna i tvistemål*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju804,
res. 8 (v)
11. beträffande *bemötande av vittnen och målsägande i domstol*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Ju402, 1998/99:Ju404 yrkandena 1–5, 1998/99:Ju910 yrkande 7, 1998/99:Ju916 yrkande 6 och 1998/99:Sf608 yrkande 5,
res. 9 (m, kd, c, fp)
12. beträffande *psykologer inom rättsväsendet*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju403,

13. beträffande *barn som offer för brott*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju905 yrkandena 1 och 2,
res. 10 (kd)

14. beträffande *elektroniska anslagstavlor*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:K231 yrkande 4,
1998/99:K282 yrkande 2, 1998/99:T809 yrkande 1 och 1998/99:T818
yrkande 8,

res. 11 (m, c, fp)

15. beträffande *tillståndskravet för allmän kameraövervakning*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Ju805.

Stockholm den 22 april 1999

På justitieutskottets vägnar

Gun Hellsvik

I beslutet har deltagit: Gun Hellsvik (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Ingemar Vänerlöv (kd), Anders G Högmark (m), Ann-Marie Fagerström (s), Maud Ekendahl (m), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Siw Persson (fp), Göran Norlander (s), Sven-Erik Sjöstrand (v) och Margareta Andersson (c).

Reservationer

1. Specialdomstolar (mom. 2)

Gun Hellsvik (m), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m) och Jeppe Johnsson (m) anför:

Vi står fast vid det principiella synsätt i fråga om specialdomstolarna som utskottet gav uttryck för under riksmötet år 1993/94, nämligen att specialdomstolarna i möjligaste mån bör avskaffas. Enligt vår uppfattning bör deras uppgifter övertas av de allmänna domstolarna. Vid en sådan överföring är det givetvis av stor vikt att man tar till vara den kompetens som utvecklats vid specialdomstolarna.

Särskilt angeläget är det att avskaffa Marknadsdomstolen som till höga kostnader avgör ett begränsat antal mål och ärenden.

Regeringen bör alltså få i uppdrag att till riksdagen återkomma med ett förslag om hur de återstående specialdomstolarna skall kunna avvecklas och deras uppgifter överföras till de allmänna domstolarna.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *specialdomstolar*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Ju412 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 1.

2. Kroppsbesiktning (mom. 3)

1998/99:JuU26

Gun Hellsvik (m), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m) och Jeppe Johnsson (m) anför:

Vi anser att det är av största vikt att polisen förfogar över så effektiva medel som möjligt i kampen mot den illegala narkotikahandlingen. Ett på senare tid uppmärksammat problem rör den nya formen av heroinförsäljning som utvecklats. Denna innebär att heroinet säljs i inlindade kapslar som förvaras i munnen. Vid ett polisingripande mot den som innehar heroinet kan denne omedelbart svälja kapslarna. Nuvarande regler om kroppsbesiktning innebär att polisen inte har någon effektiv metod för att säkra bevisning om narkotikainnehavet. För att råda bot på denna brist anser vi att det bör vara möjligt för polisen att i den nu beskrivna situationen låta sjukvårdspersonal ge den misstänkte kräkmedel. Visserligen kan en tvångsmedicinering av detta slag vara diskutabel från etisk synpunkt, men det bör framhållas att narkotikalangarna systematiskt utnyttjar polisens utredningssvårigheter.

Frågan om användning av kräkmedel som ett tvångsmedel har utretts och beretts i Regeringskansliet i flera år. Mot den bakgrunden kan vi inte finna att det är rimligt att avvakta resultatet av ytterligare ett nyligen påbörjat utredningsarbete. Det bör ankomma på regeringen att snarast till riksdagen återkomma med ett förslag i enlighet med vad vi nu anför.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *kroppsbesiktning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Ju803, 1998/99:Ju903 yrkande 6 och 1998/99:Ju904 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 2.

3. Buggning (mom. 4)

Gun Hellsvik (m), Ingemar Vänerlov (kd), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m) och Siw Persson (fp) anför:

Brottsligheten har blivit grövre, mer gränsöverskridande och svårutredd, vilket ställer nya krav på polisens arbetsmetoder och spaningsarbete. Det är naturligtvis av central betydelse för det framtida förtroendet för rättsstaten att polisen kan hävda sig gentemot såväl internationella, välorganiserade brottslingar som mot den nationella kvalificerade brottsligheten. Senare års datorisering och IT-utveckling har utnyttjats av brottslingar men också visat sig vara värdefulla hjälpmedel i polisens arbete, på samma sätt som det internationella polissamarbetet som är under uppbyggnad inom ramen för Schengensamarbetet och EU. Ytterligare satsningar måste nu till för att polisen i större utsträckning än hittills skall kunna utnyttja den nya tekniken på ett än mer effektivt sätt. Det handlar bl.a. om att förse polisväsendet med fler moderna datorer och att öka IT-medvetenheten inom polisen genom vidareutbildning och andra kompetenshöjande åtgärder.

Ett sätt att ytterligare höja effektiviteten i brottsbekämpningsarbetet är att fullt ut utnyttja de möjligheter som polisen redan i dag har att efter tillstånd

av domstol använda tvångsmedel som hemlig telefonavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning. Härtill kommer de – om än omstridda – möjligheter som införts att upprätta dataregister inom polisen, tullen och skattekriminalen över misstänkta och icke misstänkta personer.

Inom Regeringskansliet bereds för närvarande Buggningsutredningens (SOU 1998:46) förslag om att införa buggning som ett nytt straffprocessuellt tvångsmedel att använda vid förundersökning angående brott som har ett minimistraff på fyra års fängelse, grovt narkotikabrott och grov varusmuggling avseende narkotika samt vid försök, förberedelse och stämpling till nu nämnda brott.

De förhållanden som rådde när utredningen kom fram till sina förslag är i viss mån annorlunda i dag. Ny och alltmer omfattande dataregisterlagstiftning har införts på det nationella planet i Europa. Europolsamarbetet går snart in i ett operativt skede, och EU kommer snart att anta en konvention om rättshjälp mellan medlemsstaterna, där hemlig teleavlyssning är en komponent. I vårt land förs en viktig och engagerad debatt om åsiktskontroll och registrering av enskilda, vilket bl.a. resulterat i beslutet att tillsätta en granskningskommission.

Mot denna bakgrund framstår det som nödvändigt att beslut om buggning föregås av ytterst omsorgsfulla överväganden. Bland annat behöver klargöras hur man bäst skall förfara för att undvika kränkning av oskyldigas integritet och hur man skall handskas med inhämtat material som inte är av primärt intresse för den aktuella undersökningen. Buggningsutredningens förslag är från brottsbekämpningssynpunkt vällovliga men innebär ofrånkomligen ett stort intrång i den personliga integriteten och kan som förslaget nu ser ut leda till att många personer oavsiktligt kommer att avlyssnas. Handhavandet av denna ”överskottsinformation” kräver enligt vår mening ytterligare överväganden. Vidare kan ifrågasättas om det kommer att vara möjligt att över huvud taget bortse från sådan ”extra” information.

Tekniken är ett viktigt kompletterande instrument för polisen men den förutsätter också att det finns tillräckligt med personal som kan avsättas för att bearbeta materialet på ett rättssäkert sätt. En påtagligt försvagad poliskår, som den nuvarande, är en dålig garant för att de tekniska landvinningarna tas till vara på bästa sätt.

Som framgått ovan anser vi att den moderna tekniken skall utnyttjas effektivt i det brottsbekämpande arbetet. Men statsmakternas önskemål om en effektiv brottsbekämpning måste emellertid alltid vägas mot den enskildes motstående intresse av skydd för den personliga integriteten. Även om frågor rörande skyddet för den personliga integriteten har diskuterats i Sverige har det knappast förekommit någon generell diskussion av mer ingående slag om grunderna för detta skydd eller var tyngdpunkten skall ligga när två motstående intressen väger i stort sett jämt. I lagstiftningen har denna fråga hittills lösts från fall till fall och då i regel med resultatet att statsmakternas intresse av en effektiv brottsbekämpning har ansetts väga tyngst. Den förhärskande uppfattningen är emellertid att det nuvarande integritetsskyddet inte är tillräckligt starkt. En viktig anledning till detta är att det i Sverige fortfarande saknas en generell personrätts- eller integritetsskyddslagstiftning. Bestämmelser av betydelse för integritetsskyddet återfinns i stället i internationella

konventioner som Sverige har anslutit sig till, i regeringsformen och i skyddsregler i vanlig lag.

Vad som nu krävs innan ytterligare steg tas i riktning mot vad som på mer eller mindre goda grunder skulle kunna uppfattas som ett övervakningssamhälle är att regeringen inom ramen för en särskild utredning tar ett samlat grepp om integritetsfrågorna och väger dessa mot kraven på effektivitet i brottsbekämpningen. Riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att snarast tillätta en utredning med denna inriktning. Det sagda innebär att vi ställer oss bakom motionerna Ju807, Ju903 och Ju904 i här aktuella delar. Motion Ju802 bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *buggning*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Ju807, 1998/99:Ju903 yrkande 7 och 1998/99:Ju904 yrkande 16 samt med avslag på motion 1998/99:Ju802 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 3.

4. Buggning (mom. 4)

Kia Andreasson (mp) anför:

Jag anser att det inte går att förena ett system som tillåter buggning med ett starkt skydd för den personliga integriteten. Här tänker jag särskilt på de problem som uppkommer när det gäller hanteringen av överskottsinformation och det intrång i hus och rum som buggningen förutsätter. Jag anser därför att Buggningsutredningens förslag inte bör läggas till grund för lagstiftning. Beredningen av ärendet i Regeringskansliet bör avbrytas.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *buggning*
att riksdagen
dels avslår motionerna 1998/99:Ju802, 1998/99:Ju807, 1998/99:Ju903 yrkande 7 och 1998/99:Ju904 yrkande 16,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 4.

5. Behandlingen av frihetsberövade personer (mom. 5)

Yvonne Oscarsson (v) och Sven-Erik Sjöstrand (v) anför:

Vi anser att det krävs en rad förändringar för att förbättra situationen för dem som frihetsberövats.

Så fort någon blivit berövad friheten bör han eller hon ha rätt att ta vissa kontakter med omvärlden. Vi håller med Europarådets tortyrkommitté om att den svenska lagstiftningen bör göras klarare på några punkter i detta avseende. För Sveriges internationella anseende är det viktigt att vi följer de rekommendationer som tortyrkommittén lämnat. Vad som behövs är en lagreglering av rätten att kontakta anhöriga, att låta sig biträdas av advokat samt att kunna kontakta den läkare man själv vill. Utgångspunkten för en

sådan lagreglering bör vara att rätten att kontakta anhöriga m.fl. inträder omedelbart vid gripandet.

Vi noterar att regeringen aviserat ett beredningsarbete som tar sikte på rätten att kontakta anhöriga och att företräddas av advokat. Med tanke på att Sverige redan tidigare fått kritik av tortyrkommittén framstår det som mycket angeläget att åtgärder kommer till stånd snabbt. Det pågående beredningsarbetet bör därför skyndas på. Vidare bör arbetet kompletteras med överväganden i fråga om rätten att kontakta läkare.

Vad härefter gäller personer som häktas anser vi att kraftfulla åtgärder måste sättas in för att vända utvecklingen med alltför många självmord i häkten. Rutinerna i häkten bör ändras så att de intagna i högre utsträckning blir medvetna om att de kan få läkarvård.

Verksamheten i häkten bör också utvecklas så att man tar vara på möjligheterna att påbörja insatser för att motivera den häktade att leva ett liv utan droger.

Det ankommer på regeringen att vidta åtgärder med anledning av vad vi nu anfört.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *behandlingen av frihetsberövade personer* att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Ju508 yrkandena 1–3 samt 1998/99:Ju907 yrkandena 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 5.

6. Häktningensberedskapen (mom. 6)

Gun Hellsvik (m), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m) och Jeppe Johnsson (m) anför:

Det nuvarande regelverket för prövning av häktningsfrågor innebär att kriminalvården tvingas att transportera misstänkta till häktningsförhandlingar vid olika domstolar i ett och samma beredskapsområde, ofta med kort varsel. Detta medför stora belastningar på personalresurserna inom kriminalvårdens transportverksamhet. Vi anser att detta problem bör lösas så att den samordning för prövningen av häktningsfrågor som redan i dag sker under helgerna bör utsträckas till att även avse vardagar. Vidare anser vi att häktningsförhandlingar alltid bör hållas på den ort där häktet finns. Även detta skulle innebära rationaliseringsvinster.

Vi anser att det beskrivna problemet behöver en snar lösning. Regeringen bör därför snarast se över frågan och återkomma till riksdagen med förslag till lagändringar.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *häktningensberedskapen* att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Ju801 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 6.

Margareta Andersson (c) anför:

Jag anser att det är otillfredsställande att det inte finns några klara regler om att handlingar som innehåller känsliga uppgifter, exempelvis en sjukjournal, skall sändas med rekommenderat brev. För att minimera risken för att sådana försändelser försvinner vid posthanteringen och kommer i orätta händer bör de sändas i rekommenderade brev.

Det bör ankomma på regeringen att vidta lämpliga åtgärder med anledning av det anförda och vid behov återkomma till riksdagen med ett lagförslag.

Jag anser att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *distribution av vissa handlingar*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Ju811 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 7.

8. Forumreglerna i tvistemål (mom. 10)

Yvonne Oscarsson (v) och Sven-Erik Sjöstrand (v) anför:

För offren för krigsförbrytelser och andra grova kränkningar av mänskliga rättigheter är det viktigt att rättvisa skipas och att de drabbade ges upprättelse. Det är naturligtvis av största betydelse att de ansvariga ställs inför rätta och döms för sina brott. För att offren skall kunna gottgöras är det också viktigt att det finns möjligheter att driva en skadeståndsprocess mot förövarna.

Vi ifrågasätter om de svenska reglerna om forum i tvistemål är tillräckliga i detta avseende. Frågan om en utvidgning av möjligheterna att föra en skadeståndstalan här i de aktuella fallen bör därför utredas.

Det ankommer på regeringen att vidta åtgärder med anledning av det anförda.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *forumreglerna i tvistemål*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Ju804 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 8.

9. Bemötande av vittnen och målsägande i domstol (mom. 11)

Gun Hellsvik (m), Ingemar Vänerlov (kd), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Siw Persson (fp) och Margareta Andersson (c) anför:

Vi anser att det är angeläget att åtgärder vidtas snabbt för att åstadkomma ett bättre bemötande av vittnen och målsägande i domstol. Vår omsorg avser främst de vittnen som av olika skäl är särskilt utsatta. För dem är det viktigt att kraftfulla åtgärder sätts in. En sådan åtgärd vore att införa en möjlighet för domstolarna att förordna särskilda stödpersoner för dem. I denna del finns redan förslag som skulle kunna föreläggas riksdagen. Regeringen bör snarast återkomma med ett sådant.

För de vittnen och målsägande som är särskilt utsatta är det också viktigt att deras första kontakt med domstolen inte avskräcker dem från att inställa sig till förhandlingen. De upplysningar avseende vite m.m. som finns i kallelserna uppfattas av många som obehagliga. Här krävs alltså en översyn. Vid en sådan översyn bör även frågan om information om själva rättegångsförfarandet tas upp. Regeringen bör snabba på den översyn som Domstolsverket inlett i fråga om kallelserna.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motionerna Ju404, Ju916 och Sf608 i nu berörda delar. Motion Ju404 i övrigt liksom motionerna Ju402 och Ju910 i här aktuella delar bör emellertid inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *bemötande av vittnen och målsägande i domstol*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:Ju404 yrkande 2, 1998/99:Ju916 yrkande 6 och 1998/99:Sf608 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1998/99:Ju402, 1998/99:Ju404 yrkandena 1 och 3–5 samt 1998/99:Ju910 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 9.

10. Barn som offer för brott (mom. 13)

Ingemar Vänerlöv (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Vi anser att barn som utsatts för brott befinner sig i en särskilt utsatt position. De kan inte själva hävda sin rätt utan är beroende av vuxna. Om förövaren finns i den krets av vuxna som barnet är beroende av accentueras problemen. Förutom att de brottsliga övergreppen kan fortsätta kan den vuxne ofta försvåra brottsutredningen.

Mot den angivna bakgrunden är det mycket angeläget att stödet till barn som utsatts för brott förbättras. Här handlar det inte bara om lagstiftningsåtgärder; även på myndighetsnivå behövs förändringar. Det bör ankomma på regeringen att påskynda det pågående arbetet och snarast återkomma till riksdagen med erforderliga förslag.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motion Ju905 i denna del. I övrigt bör motionen inte föranleda någon åtgärd.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *barn som offer för brott*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Ju905 yrkande 1 och med avslag på motion 1998/99:Ju905 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 10.

11. Elektroniska anslagstavlor (mom. 14)

Gun Hellsvik (m), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m), Siw Persson (fp) och Margareta Andersson (c) anför:

Vi anser inte att det är rimligt att en tillhandahållare av en elektronisk anslagstavla skall kontrollera de meddelanden som skickas in till den. De

mängder av meddelanden som strömmar in låter sig i praktiken knappast kontrolleras. Härtill kommer att kommunikation via en elektronisk anslagstavla snarast liknar kommunikation via telefon. Att införa en särskild reglering av denna form av kommunikation bara för att den utnyttjar datatekniken innebär en onödig särslagstiftning. Problemen med elektroniska anslagstavlor bör i stället lösas inom ramen för de straffrättsliga regler som redan finns.

Ytterligare ett argument är att lagen inte kan antas bli särskilt effektiv eftersom den bara gäller elektroniska anslagstavlor som tillhandahålls i Sverige. Som vi ser det finns det en risk att de svenska reglerna medverkar till att driva Internetleverantörer ur landet.

Vi ställer oss alltså bakom motionerna K231, K282 och T818 i här aktuella delar. Motion T809 i den del som är aktuell här bör däremot inte föranleda någon åtgärd.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *elektroniska anslagstavlor*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:K231 yrkande 4, 1998/99:K282 yrkande 2 och 1998/99:T818 yrkande 8 samt med avslag på motion 1998/99:T809 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 11.

Särskilt yttrande

Medborgarvittnen (mom. 9)

Kia Andreasson (mp) anför:

Jag anser att systemet med medborgarvittnen kan leda till att misstron mot polisen kan minskas. Jag vill särskilt framhålla att erfarenheterna från Göteborg visar att olika konfliktsituationer har kunnat förebyggas. Eftersom det är upp till varje enskild kommun att fatta beslut i frågan om medborgarvittnen skall utses eller inte har jag valt att inte reservera mig.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Motioner väckta under allmänna motionstiden 1998	1
Utskottet	4
Domares bisysslor.....	4
Specialdomstolar.....	6
Straffprocessuella tvångsmedel.....	7
Kroppsbesiktning	7
Hemlig teknisk avlyssning (buggning).....	9
Behandlingen av frihetsberövade personer.....	10
Häktningsberedskapen	12
Satellit- och dataövervakning av transitrafik.....	13
Distribution av vissa handlingar	14
Medborgarvittnen.....	15
Forumreglerna i tvistemål.....	15
Bemötande av vittnen och målsägande i domstol	17
Motionerna	17
Bakgrund.....	17
Utskottets bedömning.....	19
Anlitande av psykologer inom rättsväsendet	20
Barn som offer för brott	20
Övrigt.....	22
Elektroniska anslagstavlur.....	22
Tillståndskravet för allmän kameraövervakning	25
Hemställan	26
Reservationer	27
1. Specialdomstolar (mom. 2), (m)	27
2. Kroppsbesiktning (mom. 3), (m).....	28
3. Buggning (mom. 4), (m, kd, fp)	28
4. Buggning (mom. 4), (mp)	30
5. Behandlingen av frihetsberövade personer (mom. 5), (v)	30
6. Häktningsberedskapen (mom. 6), (m).....	31
7. Distribution av vissa handlingar (mom. 8), (c)	32
8. Forumreglerna i tvistemål (mom. 10), (v).....	32
9. Bemötande av vittnen och målsägande i domstol (mom. 11), (m, kd, c, fp).....	32
10. Barn som offer för brott (mom. 13), (kd).....	33
11. Elektroniska anslagstavlur (mom. 14), (m, c, fp).....	33
Särskilt yttrande.....	34
Medborgarvittnen (mom. 9), (mp)	34